

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЯРЕМЧУК ВІКТОРІЯ ОЛЕГІВНА

УДК 343.98

**ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ
(ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА)**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Шепітько Валерій Юрійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Моїсєєв Олександр Михайлович**, Донецький національний університет, завідувач кафедри кримінального права та процесу;

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник **Сімакова-Єфремян Елла Борисівна**, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса, заступник директора з наукової роботи.

Захист відбудеться «23» червня 2014 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано «22» травня 2014 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах соціально-економічних перетворень в Україні мають місце певні негативні тенденції. Викликає занепокоєння поширення нових видів кримінальних правопорушень, у тому числі: у сфері економічної та службової діяльності, охорони довкілля, використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж тощо. За таких умов перед правоохоронною практикою постають завдання, що спрямовані на підвищення ефективності досудового розслідування.

На сьогодні динамічний характер злочинності, ускладнення і змінення способів учинення кримінальних правопорушень та застосування новітніх технічних засобів злочинцями, потребує від слідчого (прокурора, суду) звернення до спеціальних знань. Кримінальним процесуальним законодавством України передбачена можливість залучення спеціаліста до слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та під час судового розгляду. Запрошення спеціаліста має сприяти слідчому у виявленні, фіксації та вилученні доказів, що оптимізує процес проведення слідчих (розшукових) дій. Тому важливим є розроблення наукових засад щодо порядку залучення та участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях. Зокрема, для підвищення ефективності слідчої діяльності щодо запрошення спеціалістів, необхідним є розроблення організації і тактики використання можливостей спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій і формування на цій підставі науково-обґрунтованих криміналістичних рекомендацій.

Запровадження змагальності сторін у досудовому розслідуванні ставить нові завдання, що пов'язані із зверненням за допомогою до обізнаних осіб. Новим є те, що спеціаліст до проведення слідчої (розшукової) дії може бути залучений слідчим або стороною захисту. Саме тому актуальними для криміналістики є питання щодо розроблення організаційних і тактичних засад використання допомоги спеціаліста в сучасних умовах.

Вагомий внесок у дослідження проблем застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні внесли такі відомі вчені-криміналісти і процесуалісти України та зарубіжних країн, як Т. В. Авер'янова, Р. С. Белкін, М. С. Бокаріус, А. І. Вінберг, В. Г. Гончаренко, Г. Гросс, В. А. Журавель, О. О. Зайцева, О. М. Зінін, М. К. Каминський, Н. І. Клименко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, Г. Малевскі, О. М. Моїсєєв, Т. Ф. Моїсєєва, Г. Г. Омельянюк, О. Р. Россинська, М. Я. Сегай, В. О. Снетков, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін.

Проблематика участі спеціаліста під час кримінального провадження розглядалась у докторських дисертаціях – М. В. Костицького (1990 р.), І. М. Сорокотягіна (1992 р.), В. М. Махова (1993 р.), Я. В. Комісарової (2013 р.) та ін., а також висвітлювалась у кандидатських дисертаціях українських науковців – В. В. Циркаля (1984 р.), Е. Б. Сімакової-Єфремян (1994 р.), Б. В.

Романюка (2002 р.), В. Я. Марчака (2003 р.), В. В. Коваленка (2004 р.), В. В. Семенова (2006 р.) та ін. Разом з тим, на даний час організаційно-тактичні основи залучення спеціаліста під час слідчих (розшукових) дій залишилися поза увагою вчених. Зазначені обставини і обумовлюють необхідність розробок щодо організації і тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження підготовлено відповідно до плану наукових досліджень кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Криміналістичні та науково-технічні проблеми удосконалення діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю» (2006–2010 рр.) (номер державної реєстрації 0106U002294) та в межах цільової комплексної програми «Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції» (2011–2015 рр.) (номер державної реєстрації 0111U000956). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 21 грудня 2007 р., протокол № 4.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних засад організації і тактики залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Реалізація названої мети здійснюється шляхом постановлення і вирішення таких завдань:

- 1) дослідити правову регламентацію участі спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні;
- 2) визначити функціональну спрямованість діяльності спеціаліста у кримінальному процесі;
- 3) встановити організаційні форми щодо залучення спеціаліста до проведення слідчої (розшукової) дії;
- 4) визначити існуючі механізми взаємодії слідчого та спеціаліста під час виконання слідчої (розшукової) дії;
- 5) визначити особливості планування слідчої (розшукової) дії за участю спеціаліста;
- 6) розкрити функції спеціаліста та його роль у діяльності слідчо-оперативних груп;
- 7) запропонувати найефективніші тактичні прийоми щодо участі спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, допиту, слідчого експерименту, обшуку);
- 8) розкрити можливості залучення спеціаліста до реалізації тактичних прийомів різних слідчих (розшукових) дій.

Об'єктом дослідження є закономірності слідчої діяльності щодо залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Предметом дослідження виступає організація і тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям даної дисертації є система методів наукового пізнання, а також концептуальні положення загальної теорії криміналістики. Під час дослідження використано систему методів наукового пізнання: формально-логічний (для визначення поняття «тактика залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій», «функції спеціаліста», «форми допомоги спеціаліста»), порівняльний (для аналізу залучення спеціаліста до проведення різних слідчих (розшукових) дій в Україні та у зарубіжних країнах; при порівнянні залучення спеціаліста до окремих видів судочинства України), історичний (при аналізі історичного розвитку регламентації у законодавстві залучення спеціаліста до розслідування злочинів), системно-структурний (щодо класифікації функцій, які виконує спеціаліст), статистичний (під час узагальнення даних слідчої практики та їх аналізі), анкетування (для з'ясування у слідчих та судових експертів питань щодо організації і тактики залучення спеціаліста до слідчих (розшукових) дій).

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають результати вивчення та узагальнення 200 кримінальних проваджень (справ) про вбивства та крадіжки у період з 2004 по 2013 рр. за спеціально розробленою анкетною; результати анкетування та інтерв'ювання 230 слідчих МВС і СБ України Харківської, Полтавської, Сумської, Київської, Львівської областей; результати анкетування та інтерв'ювання 169 судових експертів МВС, Міністерства юстиції (МЮ), Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України у Харківській, Полтавській, Сумській, Львівській областях, які залучалися до проведення слідчих (розшукових) дій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою в Україні монографічною роботою, в якій комплексно розроблено теоретичні засади організації і тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій.

У дисертації запропоновано низку нових теоретичних і практичних положень, у тому числі:
вперше:

- запропоновано розуміння «тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій» як системи наукових положень і рекомендацій з організації і планування звернення до спеціальних знань під час проведення слідчих дій за участю спеціалістів, спрямованих на виявлення, фіксацію та вилучення доказів, і також на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень;

- розроблено тактичні засоби залучення спеціаліста до проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

- сформовано криміналістичні рекомендації, що має враховувати слідчий при обранні тактичних засобів залучення спеціаліста до слідчої (розшукової) дії;

- визначено підстави класифікації функцій спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій;

- запропоновано форми участі спеціаліста під час здійснення тактичної операції;
- надано рекомендації щодо психологічної сумісності слідчого і спеціаліста;
- запропоновано характеристики форм допомоги спеціаліста під час діяльності різних видів слідчо-оперативних груп;

удосконалено:

- класифікацію форм допомоги спеціаліста при проведенні слідчої (розшукової) дії;
- рекомендації про необхідність спеціалісту здійснювати свою діяльність під керівництвом та з дозволу слідчого;
- підходи до формування принципів і стадій взаємодії слідчого і спеціаліста при проведенні слідчої (розшукової) дії;
- рекомендації щодо планування слідчих (розшукових) дій за участю спеціаліста;
- положення щодо організації взаємодії у випадку залучення декількох (групи, бригади) спеціалістів до слідчої (розшукової) дії;
- порядок участі спеціаліста при реалізації систем тактичних прийомів окремих слідчих (розшукових) дій;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо історії становлення інституту залучення спеціаліста до кримінального провадження;
- пропозиції стосовно вдосконалення правової регламентації участі спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій на основі аналізу норм кримінального процесуального та інших видів законодавства України;
- підходи щодо залучення спеціаліста під час реалізації тактичних прийомів окремих слідчих (розшукових) дій.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація містить рекомендації, спрямовані на розширення можливостей залучення спеціаліста та вдосконалення організації і тактики його участі у проведенні слідчих (розшукових) дій.

Наведені в дисертації положення, рекомендації можуть бути використані:

- *в науково-дослідницькій роботі* – для подальшого розроблення організації і тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій;
- *у правозастосовчій діяльності* – як оптимальні криміналістичні рекомендації щодо участі спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій з метою підвищення ефективності слідчої діяльності;
- *в практичній діяльності експертних установ України* як криміналістичні рекомендації щодо організації і тактики залучення спеціаліста під час слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на вдосконалення експертної роботи;

– у *правотворчій діяльності* для удосконалення кримінального процесуального законодавства, що регламентує участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій;

– в *навчальному процесі* – як матеріали для підготовки розділів підручників і навчальних посібників з курсу «Криміналістика», а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів України при читанні лекцій та проведенні практичних занять з криміналістики.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано на кафедрі криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, обговорено та схвалено на її засіданнях і рекомендовано до захисту. Основні положення дисертації доповідалися на засіданні круглого столу «Права людини – основа реформування законодавства та удосконалення правозастосовчої діяльності» (м. Харків, 8 грудня 2008 р.); науково-практичній конференції «Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності» (м. Київ, 3 квітня 2009 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Криміналістика XXI століття» (м. Харків, 25-26 листопада 2010 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку криміналістики та судової експертизи в Росії й Україні» в рамках проекту «Російсько-українські криміналістичні читання на Слобожанщині» (м. Белгород, 25-26 березня 2011 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми криміналістики» (м. Одеса, 27-28 вересня 2013 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Юридична осінь 2013 року» (м. Харків, 14 листопада 2013 р.).

Окремі пропозиції автора знайшли своє застосування у діяльності органів прокуратури Харківської області, що підтверджується актом про впровадження результатів дисертації № 04/214-432вих-14 від 31 березня 2014р., а також використовуються у судово-експертній діяльності Харківського НДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, що підтверджується актом про впровадження результатів дисертації від 9 квітня 2014 р.

Матеріали дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого під час проведення практичних занять з криміналістики.

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 11 наукових публікаціях – у 6 статтях, з яких 5 опубліковано у фахових виданнях України, 1 у міжнародному журналі, а також у 5 тезах доповідей та наукових повідомлень на конференціях.

Структура дисертації. Структура дисертації визначається її метою, завданнями і предметом дослідження й композиційно складається із вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (318 найменувань) і 7 додатків. Повний обсяг роботи становить 249 сторінок, з яких основний текст 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми, стан її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами та темами, визначається мета та завдання дослідження, його методологічна основа, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, а також надано відомості щодо їх апробації.

Розділ 1. «Правові основи залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій» складається із двох підрозділів, у яких досліджуються особливості регламентації участі спеціаліста у кримінальному провадженні, форми допомоги і функції, які здійснює спеціаліст під час слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 1.1. **«Правова регламентація участі спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій»** розкрито історичний розвиток інституту залучення спеціаліста до розслідування кримінальних правопорушень. Піддано аналізу процесуальний статус спеціаліста у кримінальному, цивільному, адміністративному судочинстві України та інших держав. Наголошено, що неоднакове процесуальне становище у різних видах судочинства України викликає складнощі у залученні спеціаліста. Надано пропозиції щодо удосконалення процесуальної регламентації за Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України прав і обов'язків спеціаліста. Запропоновано у ч. 1 ст. 71 КПК України передбачити крім консультаційної і технічної й інші форми допомоги спеціаліста. Виокремлено категорії осіб, які можуть здійснювати функції спеціаліста у кримінальному провадженні: (1) працівники державних експертних установ України; (2) особи, які мають спеціальні знання, залучаються до слідчих (розшукових) дій як спеціалісти, однак не працюють в експертних установах – художники, скульптори, гончарі та ін.; (3) перекладачі (ч. 3 ст. 224 КПК України); (4) ревізори; (5) спеціалісти, яких залучають для надання «висновку спеціаліста»; (6) до окремої категорії належить слідчий-криміналіст; інспектор-кінолог, поліграфолог та ін., залучення яких має істотні відмінності; (7) працівники науково-дослідних інститутів різних галузей знань, викладачі вищих навчальних закладів.

Наголошено на необхідності фіксації всіх дій спеціаліста у протоколі слідчої (розшукової) дії, про що зазначили 81,1% судових експертів МЮ, МВС і МОЗ України. Спеціаліста слід попереджати про адміністративну або дисциплінарну відповідальність за невиконання, ухилення чи неналежне виконання обов'язків під час залучення до слідчих (розшукових) дій, що слід закріпити у ст. 72 КПК України.

У підрозділі 1.2. **«Функції спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій та форми його залучення»** доводиться, що функції спеціаліста можливо класифікувати залежно від: (1) характеру, роду, виду діяльності спеціаліста – пізнавальна, роз'яснювальна, методологічна, організаційна, координаційна, попереджувальна (охоронна), прогностична, посвідчувальна,

допоміжна; (2) у вербальних чи невербальних слідчих (розшукових) діях бере участь спеціаліст; (3) часу здійснення: а) до проведення слідчої (розшукової) дії з моменту внесення слідчим відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (крім огляду місця події); б) під час здійснення слідчої (розшукової) дії (допомога слідчому в її організації та у застосуванні тактичних прийомів); в) після завершення слідчої (розшукової) дії (приміром, сприяння слідчому у складанні протоколу, додатків до нього, надання висновку щодо придатності виявлених слідів для їх ідентифікації, формулювання запитань при залученні експерта) до закінчення досудового розслідування; (4) виду завдань спеціаліста (ідентифікаційні, ситуаційні, діагностичні). Аргументовано, що слідчий не повинен здійснювати функцій спеціаліста під час слідчої (розшукової) дії (це підтримують 48,3% опитаних слідчих МВС, СБ України). Узагальнено форми допомоги, що здійснюється спеціалістом під час слідчих (розшукових) дій, запропоновано її види: 1) організаційно-технічна (її різновиди – підготовча, технічна, організаційна); 2) пошукова допомога (здійснює інспектор-кінолог при відшукуванні одорологічних слідів та ін.); 3) консультативна; 4) інформаційна; 5) аналітична; 6) допомога у формі надання «висновку спеціаліста». Викладено зміст пропонованих форм допомоги.

Розділ 2. «Організація залучення спеціаліста до слідчих (розшукових) дій» складається з трьох підрозділів, присвячених особливостям взаємодії слідчого та спеціаліста, участі спеціаліста під час планування розслідування та у діяльності слідчо-оперативної групи.

У підрозділі 2.1. «Проблеми взаємодії слідчого та спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій» викладено підходи до формування принципів і стадій взаємодії слідчого і спеціаліста під час проведення слідчої (розшукової) дії. Розкрито особливості взаємодії під час участі спеціаліста у проведенні вербальних чи невербальних слідчих (розшукових) дій і особливості у разі залучення спеціаліста стороною захисту.

Взаємодія, в першу чергу, залежить від позиції, яку посідає спеціаліст під час слідчої (розшукової) дії: (1) активну позицію: (а) в позитивному аспекті – спеціаліст активно сприяє слідчому у виявленні, фіксації та вилученні доказів; (б) у негативному аспекті – спеціаліст здійснює невластивні йому функції під час слідчої (розшукової) дії; (2) він дотримується нейтральної позиції (виконує вказівки слідчого і не виявляє власної ініціативи); (3) спеціаліст посідає пасивну позицію.

Важливим є залучення спеціаліста до тактичних операцій. Слідчі МВС і СБ України вважають, що спеціаліст під час участі у тактичній операції: надає тільки організаційно-технічну допомогу (59,1%); спеціаліст бере участь у проведенні всієї тактичної операції (34,3%); він бере участь лише в організаційних заходах (14,8%); інше (6%).

Встановлено, що взаємодія групи спеціалістів при проведенні слідчих (розшукових) дій: 1) характеризується розділенням функцій залежно від сфери діяльності залучених спеціалістів

(вказали 75,1% опитаних судових експертів); 2) визначається розподілом праці між спеціалістами залежно від характеру досліджуваних обставин кримінального правопорушення (55,0%); 3) вимагає складання спільного плану участі декількох спеціалістів під час проведення слідчої (розшукової) дії (20,1%); 4) обсяг і напрямки діяльності залежать від кількості одночасно залучених спеціалістів (16,0%); 5) діяльність під час взаємодії залежить від рівня кваліфікації залучених спеціалістів (10,1%). Слід урахувувати психологічні якості залучених спеціалістів з метою недопущення виникнення конфліктів. Підкреслено можливість залучення бригади спеціалістів, що недостатньо використовується практичними працівниками органів кримінальної юстиції.

У підрозділі 2.2. *«Планування слідчих (розшукових) дій за участю спеціаліста»* автором розглядається у двох аспектах: (1) участь спеціаліста під час планування слідчих (розшукових) дій, де слідчий визначається: (а) з формою допомоги спеціаліста; (б) з якої установи, підприємства, організації тощо залучити спеціаліста; (в) із функціями, які буде виконувати спеціаліст; (г) з кількістю потрібних спеціалістів за необхідності отримання консультацій з різних галузей знань; (2) при плануванні слідчої (розшукової) дії за участю в ній спеціаліста, слідчий визначається: (а) із доцільністю запрошення спеціаліста певної галузі спеціальних знань до проведення слідчої (розшукової) дії; (б) з державної або приватної установи, підприємства, організації, громадського об'єднання тощо буде залучатися спеціаліст; (в) з формами і функціями допомоги спеціаліста під час слідчої (розшукової) дії; (г) із обранням доцільної форми виклику спеціаліста залежно від ситуації слідчої (розшукової) дії (усно (вважають 40,9% опитаних слідчих); письмово, направляючи запит (43,9% цих респондентів); письмово, виносячи постанову (24,8% опитаних слідчих); (г) із потребою ознайомлення спеціаліста з окремими матеріалами кримінального провадження; (д) із необхідністю у використанні декількох (групи або бригади) спеціалістів при проведенні слідчої (розшукової) дії. Піддано критичному аналізу існуючу практику, коли слідча (розшукова) дія відкладається через неприбуття спеціалістів.

Слідчі МВС і СБ України вважають, що допомога спеціаліста під час планування слідчої (розшукової) дії полягає у: (а) сприянні слідчому в своєчасному застосуванні науково-технічних засобів (59,6%); (б) допомозі слідчому у висуванні версій (22,2%); (в) сприянні в аналізі матеріалів кримінального провадження (21,3%); (г) допомозі слідчому в обранні часу і термінів проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, інших заходів (20,4%); (г) сприянні у складанні плану розслідування (12,2%); (д) іншому (3,9%).

У підрозділі 2.3. *«Участь спеціаліста у слідчо-оперативних групах»* піддано аналізу порядок залучення спеціаліста до діяльності різних видів слідчо-оперативних груп. Так, при розслідуванні вбивств спеціаліста залучали до діяльності слідчо-оперативної групи: яка здійснює чергування в органах внутрішніх справ (76,31%); постійно діючої (10,53%); міжвідомчої (2,63%).

При розслідуванні крадіжок, спеціаліст брав участь у діяльності слідчо-оперативної групи, що здійснює чергування в органах внутрішніх справ у 29,03% випадків. Дисертантом викладено форми допомоги спеціаліста при його залученні до різних видів слідчо-оперативних груп. При анкетуванні слідчих МВС і СБ України з'ясовано, що під час участі у слідчо-оперативній групі спеціаліст виконує такі функції: 1) пізнавальну – беручи участь у проведенні слідчих (розшукових) дій виявляє, фіксує, вилучає докази (65,7%); 2) роз'яснювальну – спеціаліст розтлумачує, пояснює терміни, спеціальні правила та інструкції, що необхідні для проведення досудового розслідування (25,2%); 3) прогностичну – спеціаліст приймає участь у висуванні версій; висловлює судження щодо залучення експерта і доцільності проведення на даному етапі певних слідчих (розшукових) дій тощо (24,3%); 4) попереджувальну (охоронну) – допомагає у встановленні причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення (11,3%); 5) інші (7,0%).

Розділ 3. «Тактика залучення спеціаліста до проведення окремих слідчих (розшукових) дій» охоплює чотири підрозділи, в яких досліджуються тактичні проблеми участі спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 3.1. *«Тактика залучення спеціаліста при проведенні огляду місця події»* запропоновано авторське визначення «тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій», що розглядається як система наукових положень і рекомендацій з організації і планування звернення до спеціальних знань під час проведення слідчих дій за участю спеціалістів, спрямованих на виявлення, фіксацію та вилучення доказів, і також на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. Результати анкетування та інтерв'ювання слідчих МВС і СБ України показали, що 75,2% з них залучають спеціалістів до проведення огляду місця події.

Встановлено, що тактика взаємодії слідчого і спеціаліста при огляді місця події залежить від: (а) слідчої ситуації (вказали 50,0% опитаних слідчих); (б) виду розслідуваного злочину (37,8%); (в) видів допомоги, яку надає спеціаліст (32,6%); (г) специфіки відображення на місці події кримінального правопорушення (17,8%); (д) професії й місця роботи спеціаліста (15,7%); (е) від кількості одночасно залучених спеціалістів (12,2%); (ж) іншого (2,2%).

Дисертантом запропоновано тактику залучення спеціаліста до проведення огляду місця події розглядати як: а) участь спеціаліста при застосуванні тактичних прийомів огляду місця події; б) діяльність спеціаліста під час цієї слідчої (розшукової) дії; в) взаємодія слідчого з декількома (групою) або бригадою спеціалістів під час огляду місця події; г) взаємодія спеціалістів між собою під час цієї слідчої (розшукової) дії. Викладено функції, що можуть здійснювати спеціалісти під час реалізації тактичних прийомів огляду місця події.

Особливістю щодо використання спеціалістом тактичних засобів під час огляду місця події є його обов'язок працювати лише під керівництвом слідчого і з його дозволу. Під час анкетування

судових експертів МЮ, МВС і МОЗ України 64,5% з них вказали, що слідчий і спеціаліст мають спільно виявляти, фіксувати та вилучати докази.

Пропонується використовувати під час огляду місця події декількох спеціалістів: (1) які мають спеціальні знання різних профілів; (2) які мають спеціальні знання з однієї галузі, що підтверджується узагальненням кримінальних проваджень (справ); (3) залучати бригаду спеціалістів; (4) запрошувати групу спеціалістів при одночасному проведенні декількох оглядів місця події. При розслідуванні вбивств залучали: одного спеціаліста (у 39,47% протоколів); двох, які мають спеціальні знання з різних галузей (у 27,63%); трьох і більше (у 9,21%). При розслідуванні крадіжок: одного спеціаліста (у 25,81%); двох, які володіють спеціальними знаннями з різних галузей (у 1,62%); двох, які мають спеціальні знання з однієї галузі (у 1,62% протоколів).

Аргументується необхідність фіксації всіх дій спеціаліста у протоколі. За категорією вбивство, діяльність спеціаліста відображується у 22,41% протоколів, за категорією крадіжка – відображено у 25,0% протоколів. Пропонується до бланків протоколу огляду місця події крім зазначення прізвища спеціаліста, обов'язково додати: з якого відомства його запрошено і якої спеціаліст галузі знань. Слід виокремити пункт, в якому б розкривалася діяльність спеціаліста, щоб учасники огляду могли висловити зауваження на дії спеціаліста. Крім того, результати узагальнення кримінальних проваджень (справ) щодо крадіжок і вбивств показали, що в жодному протоколі огляду місця події немає зауважень чи доповнень самого спеціаліста.

У підрозділі 3.2. *«Тактика залучення спеціаліста при проведенні допиту»* здійснено комплексний виклад тактики участі спеціаліста під час допиту. Запропоновано класифікацію спеціалістів, які беруть участь в допиті за різними категоріями кримінальних проваджень і виокремлено особливості їх участі під час допиту. Проведене анкетування та інтерв'ювання слідчих МВС, СБ України свідчить, що під час допиту залучають: педагогів (37,4%); лікарів (37,4%); перекладачів (29,6%); інших спеціалістів – бухгалтерів, фахівців у галузі трудового законодавства, фінансового права, ревізорів, програмістів тощо (18,3%); психологів (16,1%); поліграфологів (3,0%).

Підкреслено важливість участі спеціаліста при застосуванні систем тактичних прийомів допиту. Результати анкетування слідчих органів МВС, СБ України свідчать про позитивний вплив спеціаліста на встановлення психологічного контакту (70,4%). При цьому звертається увага на обережне використання його допомоги. Невміле залучення спеціаліста негативно позначиться на результатах допиту.

Запропоновано функції, що здійснює спеціаліст при реалізації тактичних прийомів допиту. Виділено форми його допомоги під час застосування низки тактичних прийомів допиту. Встановлено, що при формулюванні запитань допитуваній особі їх зміст погоджується зі

спеціалістом (вказали 52,6% опитаних слідчих). Результати анкетування слідчих МВС і СБ України свідчать, що спеціаліст залучається для роз'яснення показань допитуваної особи – інколи (64,8%); часто (13,5%); завжди (11,3%); інше (10,4%). Виокремлено тактичні особливості діяльності спеціаліста при взаємодії зі слідчим. Розглянуто можливість спеціаліста згідно КПК України заперечувати проти запитань під час допиту.

Участь спеціаліста при одночасному допиті двох чи більше вже допитаних осіб може полягати у його допомозі при формулюванні запитань і оцінці відповідей таких осіб. Спеціаліст з дозволу слідчого може ставити запитання допитуваним особам, роз'яснювати слідчому їх показання, використовуючи свої спеціальні знання та ін. В цих випадках спеціаліст сприятиме усуненню суперечностей у показаннях допитуваних осіб.

Зазначено, що спеціаліст під час допиту може ставити запитання. У ч. 2 ст. 227 КПК України не слід обмежувати спеціаліста постановкою лише окремих видів запитань, а дозволити ставити й інші їх види, що розширить можливості слідчого щодо використання допомоги спеціаліста. При постановці спеціалістом заборонених запитань слідчий має обов'язково їх відводити. Проте, слідчі органів МВС і СБ України зазначили, що 77,0% з них не відводять поставлені спеціалістом запитання. Викликає заперечення норма, коли спеціаліст може ставити запитання учасникам допиту з дозволу сторони захисту. В роботі наведено міркування про негативний вплив такої практики під час проведення допиту. Слідчий має керувати слідчою (розшуковою) дією і надавати дозвіл спеціалісту ставити запитання. Викладено тактичні засоби залучення спеціаліста у випадках участі декількох спеціалістів – залучених слідчим (зокрема, у допиті, що проводиться в режимі відеоконференції) і стороною захисту.

У підрозділі 3.3. **«Тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчого експерименту»** розглянута як: (а) використання спеціаліста при плануванні слідчого експерименту; (б) залучення спеціаліста до реалізації тактичних прийомів слідчого експерименту; (в) діяльність спеціаліста при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії; (г) залучення декількох (групи) спеціалістів до проведення слідчого експерименту слідчим і (або) стороною захисту.

Спеціаліст залучається при реалізації тактичних прийомів слідчого експерименту. Слідчі МВС і СБ України вважають, що спеціаліст надає допомогу: у здійсненні фото -, відеозйомки слідчої (розшукової) дії (40,0%); спеціаліст допомагає слідчому у реконструюванні обстановки місця вчинення кримінального правопорушення, створенні схожих умов з тими, що були під час його учинення (39,6%); при підготовці до слідчого експерименту в обранні сприятливого часу проведення та виборі об'єктів, що будуть використані під час дослідів чи випробувань (38,3%); спеціаліст допомагає в досягненні схожості, подібності у здійснюваних діях з тими, які відбулися насправді (30,4%); він сприяє слідчому у встановленні послідовності, порядку проведення в цілому слідчого експерименту, окремих дослідів чи випробувань (17,0%); спеціаліст допомагає

слідчому в оцінці результатів слідчого експерименту і помилок (11,7%); у складанні протоколу слідчого експерименту і додатків до нього (7,0%).

Спеціаліст при проведенні слідчого експерименту вправі ставити деталізуючі, уточнюючі та інші види запитань (крім заборонених), що стосуються важливих обставин, проте це він має робити з дозволу слідчого. Слідчому доцільно пропонувати спеціалістові ставити запитання підозрюваній або іншій особі (свідку, потерпілому тощо).

Вимагає окремого розгляду тактика залучення спеціаліста до перевірки показань на місці (як різновиду слідчого експерименту). Слідчі органів МВС і СБ України залучають спеціаліста: (1) при постановці запитань особі, показання якої перевіряються (33,9%); (2) у процесі пояснення розбіжностей обстановки й показань цієї особи (23,9%); (3) під час аналізу відповідей особи, показання якої перевіряються (23,0%); (4) інше (6,5%); (5) під час усіх перелічених випадків (28,7%). Доцільною є постановка запитань спеціалістом, що підтверджується результатами узагальнення кримінальних проваджень (справ). В 21,05% протоколів за категорією вбивство, спеціалісти ставили запитання під час перевірки показань на місці.

У підрозділі 3.4. «**Тактика залучення спеціаліста при проведенні обшуку**» викладено обставини, що враховує слідчий при визначенні фаху потрібних спеціалістів та їх кількості, зокрема, при проведенні додаткового, повторного чи «групового обшуку» тощо.

Залучення спеціалістів до обшуку залежить: (а) від ситуації, в якій буде проведено обшук (вказали 55,2% опитаних слідчих); (б) від функцій, які виконуватимуть спеціалісти (43,0%); (в) від чисельності спеціалістів, яких одночасно залучають до обшуку (12,6%). Розкрита діяльність спеціаліста при реалізації тактичних прийомів обшуку. Так, спеціаліст: (1) застосовує криміналістичну техніку для відшукування предметів (зазначили 66,5% опитаних слідчих); (2) спеціаліст аналізує виявлені предмети і допомагає слідчому правильно описати їх в протоколі, додатках до нього і сфотографувати (42,2%); (3) він здійснює консультування слідчого щодо можливих місць знаходження тайників, використовуючи спеціальні знання (33,5%); (4) спеціаліст допомагає слідчому відшукати демаскуючі ознаки об'єктів (30,4%); (5) разом зі слідчим спеціаліст аналізує обстановку, і застосовуючи свої спеціальні знання, визначає місця природного зберігання об'єктів (26,1%); (6) спеціаліст визначає можливі місця приховування об'єктів, беручи до уваги професійні навички (вміння) обшукуваних осіб (24,8%); (7) перед проведенням обшуку спеціаліст консультує слідчого щодо доцільного часу проведення обшуку, використовуючи свої спеціальні знання (16,1%); (8) спеціаліст здійснює порівняння предметів на місці обшуку й тих, що слід знайти (9,1%); (9) інше (2,2%). Викладено форми допомоги, що надаються спеціалістом у цих випадках.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання, що полягало у розробленні теоретичних засад організації і тактики залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій, що ґрунтується на новітніх положеннях теорії криміналістики і результатах узагальнення слідчої та експертної практики. Головними теоретичними і прикладними результатами дисертаційного дослідження є такі висновки:

1. Простежено становлення інституту залучення спеціаліста до кримінального провадження. Пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 71 КПК України щодо визначення поняття «спеціаліст» та форм допомоги, що надаються спеціалістом.

2. Запропоновано класифікувати функції, які виконує спеціаліст залежно від: (а) вербальності чи невербальності слідчої (розшукової) дії; (б) часу здійснення ним функцій; (в) характеру, виду і роду його діяльності; (г) завдань, на вирішення яких спрямовані його дії. Узагальнено форми допомоги спеціаліста під час слідчої (розшукової) дії: (1) організаційно-технічна, яка включає в себе підготовчу, технічну, організаційну; (2) пошукова; (3) інформаційна; (4) консультативна; (5) аналітична і (6) надання «висновку спеціаліста».

3. Обґрунтовано необхідність при проведенні слідчих (розшукових) дій спеціалісту здійснювати діяльність під керівництвом і з дозволу слідчого. Висловлено критичні міркування щодо норми, яка передбачає можливість спеціалісту керуватися у своїх діях вказівками сторони захисту, що його залучила.

4. Визначено важливість психологічної сумісності слідчого і спеціаліста при взаємодії під час слідчої (розшукової) дії. Розкрито особливості участі групи спеціалістів та надано пропозиції щодо порядку залучення бригади спеціалістів. На підставі аналізу норм чинного КПК України виділено специфіку взаємодії слідчого із спеціалістами, які залучені стороною захисту. У роботі підкреслено важливість участі спеціалістів при проведенні різних тактичних операцій та запропоновано форми допомоги у цих випадках.

5. Планування слідчих (розшукових) дій за участю спеціаліста пропонується розглядати як: (а) залучення спеціаліста під час планування слідчої (розшукової) дії; (б) планування слідчим проведення слідчої (розшукової) дії, у якій братиме участь спеціаліст. Виокремлено обставини, які враховуються слідчим під час планування слідчих (розшукових) дій за участю спеціаліста.

6. Розкрито форми допомоги спеціаліста у складі слідчо-оперативної групи: (1) яка здійснює чергування в органах МВС України; (2) постійно діючої слідчо-оперативної групи; (3) міжвідомчої; (4) міжрегіональної. Визначено керівні засади, яким має відповідати взаємодія між спеціалістом, керівником та іншими членами слідчо-оперативної групи. Викладено функції, які може здійснювати спеціаліст, приймаючи участь у діяльності слідчо-оперативної групи.

7. Запропоновано розуміти поняття «тактики залучення спеціаліста до проведення слідчих

(розшукових) дій» як системи наукових положень і рекомендацій з організації і планування звернення до спеціальних знань під час проведення слідчих дій за участю спеціалістів, спрямованих на виявлення, фіксацію та вилучення доказів, а також на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень.

8. Розкрито тактику залучення спеціаліста під час огляду місця події. Викладено форми допомоги спеціаліста при реалізації тактичних прийомів огляду. Спеціаліст вправі використовувати тактичні засоби, виявляючи ініціативу під час огляду місця події. Виконувані дії спеціаліста, його пропозиції та зауваження належить фіксувати у протоколі слідчої (розшукової) дії і додатках до нього. Пропонується до бланків протоколу огляду місця події додати пункти, в яких зазначалося б місце роботи спеціаліста та інші відомості, що є необхідним для оцінювання якості проведеного огляду під час судового провадження.

9. Викладено тактичні прийоми, які використовує слідчий при взаємодії зі спеціалістом під час допиту: (а) постановка запитань спеціалісту; (б) звернення до спеціаліста для роз'яснення показань допитуваної особи; (в) звернення слідчого до спеціаліста для допомоги у формулюванні запитань допитуваній особі. Розкрито зміст тактичних прийомів, які може застосовувати спеціаліст: 1) роз'яснення змісту висновку експертизи; 2) постановка різних видів запитань допитуваній особі; 3) звернення із запитаннями до слідчого; 4) заперечення проти запитань, які поставлені слідчим або іншими учасниками допиту та ін. Запропоновано у КПК України передбачити участь в допиті спеціаліста будь-якої галузі спеціальних знань і його право ставити запитання. Висвітлено участь спеціаліста під час реалізації систем тактичних прийомів допиту та окремих тактичних прийомів. Виокремлено форми допомоги спеціалістів залучених під час допиту в режимі відеоконференції. Висловлені міркування щодо участі в допиті спеціаліста, залученого стороною захисту. Розкрито участь спеціаліста при одночасному допиті двох чи більше вже допитаних осіб.

10. Встановлено, що тактика залучення спеціаліста до слідчого експерименту може розглядатися: як участь спеціаліста під час реалізації тактичних прийомів слідчого експерименту; використання слідчим найефективніших тактичних прийомів при взаємодії зі спеціалістом під час слідчого експерименту; залучення декількох (групи) спеціалістів до цієї слідчої (розшукової) дії; діяльність спеціаліста при його взаємодії зі слідчим та іншими учасниками слідчого експерименту. Спеціаліст має право ставити деталізуючі, уточнюючі та інші види запитань з дозволу і під керівництвом слідчого. Викладено тактичні особливості залучення спеціаліста до різновиду слідчого експерименту – перевірки показань на місці.

11. Сформовано перелік обставин, які враховує слідчий для обрання тактики залучення спеціаліста до обшуку. Тактику проведення обшуку із використанням спеціаліста запропоновано розуміти як: (а) участь спеціаліста під час реалізації тактичних прийомів обшуку, (б)

використання тактичних засобів спеціалістом, (в) залучення (декількох) групи спеціалістів до обшуку тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Яремчук В. О. Проблеми взаємодії слідчого і спеціаліста при проведенні окремих слідчих дій / В. О. Яремчук // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр./ відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 109. – С. 252–259.
2. Яремчук В. О. Проблеми правової регламентації особливостей участі спеціаліста в процесі проведення слідчих дій / В. О. Яремчук // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр./ відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 112. – С. 257–262.
3. Яремчук В. О. Функції та форми участі спеціаліста під час проведення слідчих дій / В. О. Яремчук // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Х.: Право, 2010. – Вип. 10.– С. 123–130.
4. Яремчук В. О. Тактика залучення спеціаліста до проведення обшуку / В. О. Яремчук // Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – 2013. – № 1(3) [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://nauka.nulau.org.ua/download/el_zbinik/1.2013/Yaremchuk.pdf
5. Яремчук В. О. Тактика привлечения специалиста к проведению допроса / В. О. Яремчук // Закон и жизнь: междун. науч.-практ. правовой журнал. – Кишинев: SRL “Cetatea de Sus”, 2013. – Вып. 10. – С. 40–43.
6. Яремчук В. О. Участь спеціаліста в діяльності слідчо-оперативних груп / В. О. Яремчук // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Х.: Право, 2013. – Вип. 13. – С. 144–150.
7. Яремчук В. О. Залучення спеціалістів до проведення слідчих дій / В. О. Яремчук // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: тези доп. та повідом. наук.-практ. конф. (Київ, 3 квітня 2009 р.). – К.: Атіка, 2009. – С. 829–831.
8. Яремчук В. О. Тактика залучення спеціаліста під час проведення слідчих дій / В. О. Яремчук // Криміналістика ХХІ століття: мат. міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 листоп. 2010 р.). – Х.: Право, 2010. – С. 776–778.
9. Яремчук В. О. К вопросу о тактике взаимодействия специалиста и следователя при проведении следственных действий / В. О. Яремчук // Современные тенденции развития криминалистики и судебной экспертизы в России и Украине : матер. междунар. науч.-практ. конф. в рамках проекта «Российско-украинские криминалистические чтения на Слобожанщине» (г. Белгород, 25–26 марта 2011 г.). – [в 2-х т.] / отв. ред. И. М. Комаров.– Белгород: БелГУ, 2011. – Т.

1. – С. 385–386.

10. Яремчук В. О. Планування слідчих дій за участю спеціаліста / В. О. Яремчук // Сучасні проблеми криміналістики: мат. міжн. наук.-практ. конф., присв. 100-чю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В. П. Колмакова: (м. Одеса, 27–28 вер. 2013 р.). – Одеса: Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», 2013. – С. 379–382.

11. Яремчук В. О. Тактика використання спеціаліста в процесі слідчої діяльності / В. О. Яремчук // Юридична осінь 2013 року: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів (м. Харків, 14 листоп. 2013 р.). – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. – С. 318–320.

АНОТАЦІЯ

Яремчук В. О. Залучення спеціаліста до проведення слідчих дій (організація і тактика). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2014.

Дисертація присвячена розробленню теоретичних засад організації і тактики залучення спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. Визначено роль спеціаліста під час слідчих (розшукових) дій. Розкрито форми допомоги, що надається спеціалістами відповідно до КПК України. Систематизовано функції, які виконує спеціаліст під час досудового розслідування. Досліджено механізми взаємодії слідчого і спеціаліста під час слідчої (розшукової) дії. Розкрито участь спеціаліста у діяльності окремих видів слідчо-оперативних груп. Розроблено тактику залучення спеціаліста до проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Запропоновано тактичні засоби, що використовує спеціаліст відповідно до виду слідчої (розшукової) дії.

Ключові слова: спеціаліст, спеціальні знання, взаємодія, тактичний прийом, організація залучення спеціаліста, тактика залучення спеціаліста.

АННОТАЦИЯ

Яремчук В. О. Привлечение специалиста при проведении следственных действий (организация и тактика). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная

деятельность. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2014.

Диссертация посвящена разработке теоретических основ организации и тактики участия специалиста в проведении следственных (розыскных) действий. Определены особенности процессуальной регламентации участия специалиста в уголовном и других видах судопроизводства Украины.

Систематизированы формы оказания помощи специалистом и предложено классификацию его функций. Подчеркнута необходимость специалисту осуществлять свою деятельность только с разрешения следователя.

Установлены механизмы во взаимодействии следователя и специалиста. Определены особенности взаимодействия следователя с несколькими (группой, бригадой) специалистов. Рассмотрено специфику проведения следственного (розыскного) действия с участием специалиста, приглашенного стороной защиты. Раскрыты особенности планирования следственного (розыскного) действия с участием специалистов. Подвергнуто исследованию участие специалиста при проведении тактической операции. Сформулированы формы помощи и функции специалиста в деятельности следственно-оперативных групп.

Предложено авторское определение понятия «тактики привлечения специалиста при проведении следственных (розыскных) действий». Обозначен перечень вопросов, с которыми определяется следователь при привлечении специалиста к проведению следственного (розыскного) действия. Рассмотрено участие специалиста при реализации тактических приёмов следственных (розыскных) действий.

Определены тактические приёмы, используемые следователем при взаимодействии со специалистом. Раскрыты особенности тактики привлечения нескольких (группы, бригады) специалистов к отдельным следственным (розыскным) действиям. Предложены тактические средства, используемые специалистом в ходе проведения осмотра места происшествия, допроса, следственного эксперимента, обыска.

Ключевые слова: специалист, специальные знания, взаимодействие, тактический приём, организация привлечения специалиста, тактика привлечения специалиста.

SUMMARY

V. O. Yaremchuk. Engaging a specialist in investigative operations (organization and tactics). – On the rights of manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial expertise; operational Search Activity. – The

Yaroslav Mudryi National Law University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2014.

This thesis is devoted to development of theoretical principles of organization and tactics of engaging a specialist in investigative operations. The specialist's role during investigative operations was determined. The forms of assistance which specialists provide in accordance with the Code of Criminal Proceedings of Ukraine were described. The specialist's duties and responsibilities during pretrial investigation were systemized. Mechanisms of collaboration between the investigator and the specialist in the course of investigative operation were studied. The specialist's participation in operations conducted by particular investigative groups was described. The tactics of engaging a specialist in certain investigative operations were devised. Tactical instruments which the specialist employs according to the particular type of investigative operation were proposed.

Keywords: specialist, special knowledge, collaboration, tactical option, organization of engaging a specialist, tactics of engaging a specialist.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доц. Мусієнко О. Л.

Підписано до друку 24 .04. 2014 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.

Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 891

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77